

eden Hafsa durumu Hz. Âişe'ye haber verince Resûl-i Ekrem'e hitaben, eşlerini memnun etmek için Allah'ın helâl kıldığını kendisine haram kılmasını doğru bulmayan âyetler (et-Tahrîm 66/1-2) nâzil olmuştur (Ebû Dâvûd, s. 201-202). Bu âyetlerin, Hz. Peygamber'in diğer eşi Zeyneb bint Cahş'ın evinde bal şerbeti içmesini kıskanan hanımlarına balı kendisine haram kıldığını söylemesi üzerine indiği de kaydedilmiş (Buhârî, "Tefsîr", 66/1), bu arada her iki olayın da âyetin nüzûl sebebi olabileceği belirtilmiştir (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VIII, 525).

Mâriye Medine'de vefat etti, cenaze namazı Hz. Ömer tarafından kıldırıldıktan sonra Cennetü'l-bakî'de defnedildi. Mâriye dolayısıyla Mısırlılar'ı kendine hısımlık kabul eden Resûl-i Ekrem, ileride Mısır fethedildiği zaman halkına iyi davranılmasını tavsiye etmiş (Müslim, "Fezâ'ilü'l-ş-şahâbe", 226, 227) ve bu tavsiyesi yerine getirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Tefsîr", 66/1; Müslim, "Fezâ'ilü'l-ş-şahâbe", 226, 227; Ebû Dâvûd, *el-Merâsîl* (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrut 1408/1988, s. 201-202; Dârekutnî, *es-Sünen*, Kahire, ts. (Dârü'l-mehâsin), I, 144; IV, 41-42, 131, 132; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 41-43, 45; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 134-137; VIII, 212-216; Zübeyr b. Bekkâr, *el-Müntehab min kitâbi Evvâcî'n-nebî* (nşr. Sekîne eş-Şihâbî), Beyrut 1403/1983, s. 55-62; Belâzürî, *Ensâb*, I, 448-450; Taberî, *Târîh*, Beyrut 1407, II, 128, 141, 177, 214, 216; Şeyh Müfid, *Risâle havle haberî Mâriye* (nşr. Mehdi es-Sabâhî, *el-Mesâ'ilü'l-Şâgâniyye* içinde), Beyrut 1414/1993; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX, 18, 219; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 410-413; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 249; II, 276; V, 138; Nevevî, *Şerhu Müslim*, X, 76, 77; XVI, 97; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VIII, 111-112; a.m.f., *Fethu'l-bârî* (Hatib), VIII, 525; Hamîdulâh, *İslâm Peygamberi*, I, 340-344, II, 745-746; M. Ali Mahlûf el-Adevî, *Mâriye el-Kıbtıyye*, Kahire 1406/1986; F. Buhl, "Mâriye", *JA*, VII, 340-341; a.m.f., "Mâriya", *EP* (İng.), VI, 575.

AYNUR ÜRALER

MARTINI, Raymundus (1230 - 1284)

İspanyol şarkiyatçısı,
Dominiken misyoner.

İspanya'nın kuzeydoğusundaki Subirats'ta doğdu ve Dominiken misyoner-rahibi olarak yetişti; bu arada iyi derecede Arapça ve İbrânice öğrendi. 1250 yılında kendisine, görevlerini başarıyla gerçekleştirip İslâm'a karşı daha iyi mücadele edebilmeleri için misyoner-rahip-

lere müslüman dillerinin öğretilmesi gerektiğine inanan tarikat liderleri tarafından bu amaçla araştırma ve çalışma yapma görevi verildi. Bunun üzerine o sırada hıristiyanlarla iyi ilişkiler içinde olan ve topraklarında faaliyet göstermelerine, konsolosluklar açmalarına izin veren Hafsiler'in yönetimindeki Tunus'a gitti ve burada misyonerler için bir Arapça okulu açtı. 1264'te yahudilerin elindeki mevcut kitapları incelemek için kurulan komisyona üye seçildi. 1270'te Fransa Kralı IX. Louis'nin Tunus'a karşı başlattığı VIII. Haçlı Seferi'nde kraliyet danışmanı olarak görev aldı. 1281'de Barcelona'daki İbrânice okuluna öğretmen tayin edildi ve üç yıl sonra bu şehirde öldü. Arapça, İbrânice, Keldânice, Grekçe ve Latince bilen Martini, Tervat ve diğer yahudi kutsal kaynakları ile Kur'an üzerine incelemeler yaptı. *Şahîh-i Buhârî* ve *Şahîh-i Müslim*'e, İslâm düşüncesine, özellikle İslâm felsefesine ve kelâma vâkıf olan Martini İbn Sînâ, Gazzâlî, İbn Rüşd ve Fahreddin er-Râzî gibi âlim ve filozofların eserlerini incelemiş, onlardan etkilenmiş ve bazı görüşlerini temellendirmede bu eserlerden faydalanmıştır.

Eserleri. 1. *Pugio Fidei adversus Mauros et Judaeus*. 1278 yılında Latince ve İbrânice olarak kaleme alınan eser hıristiyan akaidinin savunmasıdır ve Dominiken tarikatı üyeleri için bir el kitabı mahiyetinde hazırlanmıştır. Özellikle yahudilerin Hz. İsa'nın mesihliğine ve teslîs inancına yönelttikleri eleştirilere karşı bir savunma olan çalışmada Ahd-i Atîk başta olmak üzere Mişna ve Midraş gibi yahudi kaynaklarından pasajlar aktararak hıristiyan görüşleri temellendirilmeye çalışılmıştır. Bunların dışında İslâm kaynaklarına da başvurulmuş ve Meryem'in peygamberî karakterine delil olması için bazı âyetlere dayanıldığı gibi Meryem'den ve Hz. İsa'dan bahseden hadislere de yer verilmiştir. Bazı bölümlerde ise Allah-âlem ilişkisi, âhîret ve nefsin ölümsüzlüğü gibi metafizik konularına temas edilerek bu çerçevede İbn Sînâ'nın *el-İşârât ve't-tenbîhât*'ı, Gazzâlî'nin *el-Münkız mine'd-dalâl*'i, *Tehâfütü'l-felâsife*'si, *Mişkâtü'l-envâr*'ı ve *Mizânü'l-âmel*'i, İbn Rüşd'ün *Tehâfütü Tehâfütü'l-felâsife*'si ve Fahreddin er-Râzî'nin *el-Mebâhîsü'l-meşrikiyye*'sinden temel referans kitapları olarak faydalanılmıştır. Eser ilk defa Joseph de Voisin'in mukaddimesi ve notlarıyla birlikte neşredilmiş (Paris 1651), daha sonra J. B. Carpzov tarafın-

dan ilâvelerle birlikte tekrar basılmıştır (Leipzig 1687). 2. *Explanatio symboli apostolorum ad edita fidelium institutionem*. Resullerin görevleri hakkında olan eseri James March yayımlamıştır (Barcelona 1908). 3. *Sûretün mu'ârîza li'l-Kur'an*. Adından, Kur'an'daki bir sûrenin benzerinin ortaya konulmasına çalışıldığı anlaşılan eser günümüze ulaşmamıştır (Abdurrahman Bedevî, s. 214-215). 4. *Capistrum Judaeorum*. Yahudilikle ilgili olup zamanımıza intikal etmemiştir. Bunların dışında Martini'ye bazı kitaplar atfedilmekteyse de bunların ona aidiyeti şüphelidir (*New Catholic Encyclopedia*, XII, 104).

BİBLİYOGRAFYA :

J. W. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 15-16; Necib el-Akîkî, *el-Müşteşrihün*, Kahire 1964, I, 131; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müşteşrihîn*, Beyrut 1984, s. 213-215; Sâlim el-Hâc, *ez-Zâhretü'l-istişrâkiyye ve eşeruhâ 'ale'd-dirâsati'l-İslâmiyye*, Malta 1991, s. 52; P. F. Mulhern, "Raymond Martini", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1981, XII, 104; A. Duval, "Raymond Martin", *Catholicisme*, XII, 527-528.

ÖMER MAHİR ALPER

MARTOLOS

Osmanlı askerî teşkilâtında çeşitli hizmetler gören özel bir sınıf.

Bazı kaynaklarda martoloz, martiloz vb. şekillerde yazılan kelime, Bizans İmparatorluğu'nda bir milis kuvvetinin adı olan armatolos veya amartolosa bağlanır. Osmanlı askerî grupları içine ilk defa ne zaman girdiği bilinmemekle birlikte bunun oldukça erken bir tarihte gerçekleşmiş bulunduğu kabul edilir ve kesin hatlarıyla II. Murad zamanında 1421-1438 yılları arasında ortaya çıktığı belirtilir. Bazı Osmanlı kroniklerinde Osman Gazi'nin İnegöl tekfuruna karşı giriştiği harekât sırasında ve oğlu Orhan Bey'in Kocanur Kalesi'ni fethederken martoloslardan haberci veya casus olarak yararlandıkları nakledilir (Âşıkpaşazâde, s. 5, 50). Aynı şekilde II. Kosova Savaşı (852/1448) öncesinde II. Murad'ın da casus olarak martolos kullandığı (Neşrî, II, 659), oğlu Fâtih Sultan Mehmed devrinde akıncı kumandanları Mihaloğlu Ali ve İskender beylerin Macaristan'a yönelik akınlar sırasında hıristiyan kıyafetinde müslüman martoloslar istihdam ettikleri bilinmektedir. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren martoloslar Anadolu'da özellikle Fâtih'in Kara-